

Jeugdrecht en jeugdbescherming

DD 2018/12

De aanpak van ernstige opgroei- en opvoedproblematiek – Twee nieuwe leeropdrachten om de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering te verbeteren

Jaarlijks ontvangt ongeveer tien procent van de jongeren in Nederland jeugdzorg. Ter illustratie, in 2016 ging het om 391.660 jongeren. Van deze groep ontving het grootste deel (88 procent) vrijwillige jeugdhulp en werd het resterende deel in het gedwongen kader begeleid, vanwege een kindbeschermingsmaatregel of in het kader van jeugdreclassering (www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/07/Cijfers-jeugdzorg-2016.pdf). Langdurige jeugdzorg, hoge recidivecijfers en intergenerationele overdracht van geweld en kindermishandeling suggereren dat niet alle jongeren en gezinnen voldoende baat hebben bij het bestaande zorgaanbod, wat het welzijn en de ontwikkelkansen van deze jongeren ernstig benadeelt. Het afgelopen jaar zijn er twee leerstoelen ingesteld met een leeropdracht gericht op het bevorderen van de aanpak van ernstige opgroei- en opvoedproblematiek. In december 2017 hield Jessica Asscher haar rede, getiteld 'Onbehandelbaar? De morele plicht tot effectieve forensische orthopedagogiek', ter aanvaarding van haar benoeming tot hoogleraar Forensische Orthopedagogiek bij de Faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht. In oktober 2017 aanvaardde Majone Steketee haar benoeming tot bijzonder hoogleraar Intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen bij de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De

titel van haar inaugurele rede was 'De olifant in de (kinder)kamer – Intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen: hoe doorbreken we de cirkel?'. In deze bijdrage stippen we de belangrijkste punten uit de inaugurele rede aan.

Onbehandelbaar? De morele plicht tot effectieve forensische orthopedagogiek

Oratie prof. dr. Jessica Asscher

Met haar rede vroeg Jessica Asscher (2017) aandacht voor de moeilijk te bereiken doelgroep van de Forensische Orthopedagogiek, de groep die soms onbehandelbaar lijkt, maar die de hulp het hardst nodig heeft. Het gaat om 'multiproblem' gezinnen, zo beschrijft Jessica Asscher, met problemen, zoals geweld, schuldenproblematiek, diepgeworteld wantrouwen, die vaak al generaties lang spelen. Wanneer deze gezinnen forensische jeugdhulp krijgen aangeboden, via het strafrechtelijk of civielrechtelijk kader, dan is dat niet vrijblijvend, maar dwingend (vanwege – dreigend – justitieel ingrijpen). En juist dat dwingende karakter maakt dat het zeer van belang is dat deze forensische jeugdhulp effectief is, of op zijn minst niet schadelijk, zo stelde Asscher. De vraag is hoe ervoor gezorgd kan worden dat deze kinderen en jongeren en hun gezinnen effectieve hulp krijgen. Om die vraag te kunnen beantwoorden gaat Asscher tijdens haar rede in op verschillende verklaringen voor het feit dat de omstandigheden in sommige gezinnen maar blijven verslechteren. Een eerste verklaring volgens Asscher is dat er een groep gezinnen bestaat die de forensische jeugdhulp (en het onderzoek) helemaal niet weet te bereiken. Een tweede verklaring is dat er een groep gezinnen is die wel in zicht is bij de forensische jeugdhulp, en ook hulp ontvangt, maar bij wie de hulp niet het beoogde effect heeft, oftewel, bij wie de problemen niet verminderen, maar mogelijk zelfs verergeren. Asscher spreekt van een groep 'onbehandelbaren'

en stelt zichzelf de taak om te onderzoeken hoe het mogelijk is dat deze groep niet geholpen wordt.

Op het terrein van de effectiviteit van de forensische jeugdhulp zijn, mede door het werk van Asscher, in voorgaande jaren al belangrijke vooruitgangen geboekt. Deze vooruitgangen geven echter meer een antwoord op de vraag 'What Works?', en richten zich volgens Asscher nog te weinig op de groep 'onbehandelbaren'. Desalniettemin heeft de onderbouwing, het onderzoek naar en de erkenning van gedwongen interventies de laatste jaren een vlucht genomen, gestimuleerd door de Erkenningscommissies Justitiële Interventies en Jeugdinterventies en de Databank Effectieve Interventies van het NJI. Helaas heeft dit echter nog niet geleid tot een toename van interventies die sterkere effecten lieten zien dan Treatment As Usual (TAU), maar dat is wellicht (deels) toe te schrijven aan de hoge kwaliteit van de TAU in Nederland. Het is moeilijk om te moeten constateren dat kinderen in Nederland op dit moment nog steeds aan (gedwongen) interventies worden onderworpen, waarvan we niet zeker weten dat de effecten positief zijn, en waarvan de effecten zelfs negatief zouden kunnen zijn. Effectonderzoek is om die reden nog steeds noodzakelijk. Maar daarnaast pleit Asscher dus voor meer onderzoek of aandacht voor die groep 'onbehandelbaren'. Wat maakt dat de behandeling bij hen niet slaagt? En hoe kunnen we ervoor zorgen dat 1) deze groep bereikt wordt en, zodra dat het geval is, 2) hoe kunnen we de hulp zo aanpassen dat ook deze groep zich geholpen voelt en positieve ontwikkelingen laat zien?

Wie zijn de onbehandelbaren en waarom zijn ze zo ongrijpbaar?

Met de term 'onbehandelbaren' doelt Asscher op de groep onaanraakbaren, onveranderbaren, (soms) onhandelbaren en moeilijk vindbaren (voor jeugdhulp). Voor het feit dat zij 'onbehandelbaar' lijken, of bij wie behandeling tenminste ingewikkeld te noemen is, geeft Asscher verschillende

verklaringen. Zo beschrijft zij de complexe problematiek van deze jongeren en hun gehele omgeving, waaronder problemen die jeugdhulp niet kan oplossen, zoals schulden- of huisvestingsproblematiek. Ook kunnen zich praktische problemen voordoen (reistijd, interferentie met werk) en spelen er dikwijls motivatieproblemen.

Daarnaast spelen kenmerken van de reeds beschikbare interventies volgens Asscher een rol en zij stelt zichzelf dan ook de taak om te onderzoeken hoe het huidig beschikbare aanbod aangepast kan worden om effectiever te zijn voor ook deze groep 'onbehandelbaren', via diepgaand exploratief onderzoek. Het aanpassen van het beschikbare aanbod is volgens Asscher niet eenvoudig, omdat de cruciale kenmerken van de *evidence-based* interventies daarbij overeind moeten blijven. Interventies, afgestemd op specifieke problemen van cliënten, oftewel interventies 'op maat', (in plaats van een 'one size fits all' benadering) met input van ouders en hulpverleners zouden volgens haar uitkomst kunnen bieden. Bij het onderzoek, maar ook bij de ontwikkeling van interventies of aanpassingen daarvan, is het, zo benadrukt Asscher, van belang om rekening te houden met de alledaagse 'weerbarstige' praktijk die wordt gekenmerkt door zeer complexe multicausale problematiek, overbelaste behandelaars en beperkte budgetten. Een ander kenmerk van programma's waar Asscher in haar rede aandacht aan besteedt is de programma integriteit. De nadruk op het 'programma integer' werken (m.a.w. de interventie uitvoeren precies zoals bedoeld is) staat op gespannen voet met het flexibel werken, afgestemd op de specifieke problematiek, dat van groot belang is binnen het forensische veld. Gebrekkige programma-integriteit is, en dat is ook gebleken uit onderzoek (Goense, Assink, Stams, Boendermaker, & Hoeve, 2016), een veelvoorkomende reden voor de ineffectiviteit van programma's en het is volgens Asscher dan ook cruciaal om programma integer te werken. Het is daarnaast de taak van academici om na te denken over hoe nu het beste kan worden afgestemd op

specifieke individuele problematiek, zonder daarbij cruciale kenmerken van interventies los te laten en voorbij te gaan aan de (beperkte) mogelijkheden van de professionals in de dagelijkse praktijk. Oftewel, 'op maat' en tegelijkertijd 'programma integer' werken, binnen een weerbarstige praktijk.

Naast programmaspecifieke kenmerken die de ineffectiviteit van interventies bij de groep 'onbehandelbaren' kunnen verklaren, beschrijft Asscher ook nog de algemeen werkzame factoren, zoals kenmerken van de hulpverlener, de therapeutische alliantie en de motivatie van de jongere en zijn of haar gezin. Juist aspecten als motivatie en een goede relatie tussen cliënt en therapeut zijn binnen de gedwongen hulp vaak knelpunten en dit verklaart mogelijk (voor een deel) waarom de hulp bij sommige jongeren en hun gezinnen niet 'aanslaat'.

Ook beschrijft Asscher dat veel theorieën die het denken binnen het forensische terrein hebben beïnvloed gestoeld zijn op onderzoek binnen gezinnen (nl. 'at risk' gezinnen die meewerken aan langlopend onderzoek) die afwijken van de meest problematische gezinnen binnen de forensische hulp. Dit is een volgende mogelijke verklaring voor de ineffectiviteit van de hulp voor de 'onbehandelbaren'. Onderzoek zou zich moeten richten op het onderzoeken of resultaten in beide doelgroepen met elkaar overeenstemmen of niet.

De groep 'onbehandelbaren' kenmerkt zich mogelijk sterker door de aanwezigheid van veel statische (onveranderbare) risicofactoren, naast de veranderbare dynamische risicofactoren waar behandeling zich volgens het *Risk-Needs-Responsivity* (RNR) model van Andrews en Bonta (2010) op zou moeten richten. Deze veronderstelde sterkere aanwezigheid van statische risicofactoren bij de groep 'onbehandelbaren' verkleint de kans op effectiviteit van interventies mogelijk verder volgens Asscher. Een specifiek kenmerk dat deze kans mogelijk ook verkleint is de aanwezigheid van psychopathologie (al dan niet gepaard met of tot uitdrukking komend in neurobiologische kenmerken) en/of persoonlijkheidspatholo-

gie. Pathologische aandoeningen kunnen de behandelrespons verminderen, en daarmee de effectiviteit van interventies.

Voor een goed zicht op mogelijk aanwezige psychiatrische stoornissen is het verder van belang dat er sprake is van adequate diagnostiek en een goed functionerend verwijzingsstelsel, gekenmerkt door (regionale) ketensamenwerking en waarbij dossiers betrouwbaar zijn en gedeeld worden met relevante zorginstanties. Op dit terrein is volgens Asscher ruimte voor verbetering, eventueel ondersteund door wetgeving.

Een laatste verklaring voor de schijnbare onbehandelbaarheid van de 'onbehandelbaren' is te zoeken bij de professionals, 'degenen die het werk uiteindelijk moeten doen', aldus Asscher. Asscher stelt dat het waarschijnlijk veelgevraagd is om van een 'generalist' in het voorveld in de wijken te verlangen dat diegene goed kan inschatten wanneer het beter is om 'op te schalen' naar de forensische (gedwongen) jeugdhulp. Daarnaast zal het volgens Asscher voor een generalist niet eenvoudig zijn om te werken met de zogenaamde 'onbehandelbaren'. Asscher houdt dan ook een duidelijk pleidooi voor een specialist in de wijkteams die in staat is om onbehandelbaren te identificeren en adequate diagnostiek kan verrichten.

Tot slot doet Asscher een oproep om zoveel mogelijk in het werk te stellen om het voor jeugdhulpverleners mogelijk te maken om hun niet eenvoudige werk te kunnen uitvoeren. Zij ziet dit als een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van instellingen, politiek en gemeenten en denkt daarbij aan zaken als het bieden van stabiele financieringsstromen, maar ook aan de reacties op, helaas altijd tragische, incidenten. Op die momenten is het volgens Asscher van belang te kijken wat er is gebeurd en hoe een dergelijk incident in de toekomst voorkomen kan worden, zonder daarbij direct met een beschuldigende vinger te gaan wijzen. Het is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

Oplossingen

Asscher eindigt haar rede met het nadenken over mogelijke oplossingen. Wat is nodig om de ‘onbehandelbaren’ beter te bereiken en te bedienen? Volgens haar is het van belang dat professionals via het onderwijs dat specifiek gericht is op het werken met deze bijzondere doelgroep goed opgeleid worden om zo adequaat te kunnen functioneren binnen de forensische praktijk en om zo te leren over het belang van zaken zoals behandelintegriteit en betrouwbare documentatie. Onderzoek blijft tevens nodig volgens Asscher, in de eerste plaats in de vorm van effectonderzoek met vergelijkbare controlegroepen en gericht op de vraag waarom interventies niet werken zoals beoogd bij sommige jongeren en gezinnen. Daarnaast is het volgens Asscher van belang om door middel van onderzoek in beeld te krijgen hoeveel ‘onbehandelbare’ gezinnen er überhaupt zijn. Hiertoe zal Asscher samenwerkingen met onder andere gecertificeerde instellingen, Jeugdzorg Plus instellingen, Justitiële Jeugdinstellingen en het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) continueren en uitbreiden.

De praktische problemen kunnen aangepakt worden door vroege identificatie en diagnostiek van ernstige problemen door specialisten met kennis van de forensische doelgroep, adequate verwijzing en zowel interdisciplinaire als keten-samenwerking gericht op het bieden van een wachtlijstvrij behandelaanbod. Ook hierbij ziet Asscher echter een taak weggelegd voor de wetenschap: zowel door jonge professionals op te leiden als door onderzoek te doen waarbij rekening wordt gehouden met de soms beperkte mogelijkheden van professionals en dat gericht is op onderwerpen als: effectiviteit van diagnostiek en van (vernieuwende) interventies. Het middelbaar onderwijs en de GGD ziet Asscher daarbij als belangrijke vroege vindplaatsen van kinderen met problemen en samenwerking met deze instituten kan volgens Asscher ook bijdragen aan het bereiken van de ‘onbehandelbaren’. Een

voorbeeld hiervan is het *stressles* project met Universiteit Leiden in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA), waarbij jeugdzorg en onderwijs laagdrempelig bij elkaar worden gebracht. Met vernieuwende methoden kan tenslotte de behandelmotivatie wellicht versterkt worden. Door vanuit eerder opgedane ervaringen in contact proberen te komen met de groep onbehandelbaren en te onderzoeken wat de redenen zijn voor de ineffectiviteit van de beschikbare hulp zal een verdere versterking van de klinische effectiviteit van de forensische orthopedagogiek mogelijk zijn. Ook kan gebruik worden gemaakt van reeds verzamelde gegevens. De vraag is of de theoretische modellen die eerder ontwikkeld zijn bij ‘at risk’ gezinnen ook toepasbaar zijn op de meest extreme groepen. Zorgrecidive onderzoek zou zich kunnen richten op de beantwoording van de vraag of statische risicofactoren, persoonlijkheids- en psychopathologie de verminderde effectiviteit van interventies bij de ‘onbehandelbaren’ kunnen verklaren. Tenslotte ziet Asscher heil in vernieuwing: zowel door na te denken over vernieuwende toevoegingen aan bestaande behandelingen, en dat te onderzoeken, als door na te denken over de wijze waarop gezocht wordt naar jongeren/gezinnen die jeugdhulp nodig hebben.

Met de voorgestelde oplossingen hoopt Asscher dat jongeren en gezinnen die op dit moment nog te weinig baat hebben bij forensische jeugdhulp in de toekomst beter behandelbaar zullen zijn.

De olifant in de (kinder) kamer – Intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen: hoe doorbreken we de cirkel?

Oratie prof. dr. Majone Steketee

Majone Steketee richt zich specifiek op de aanpak van kindermishandeling, waartoe fysiek, psychisch en seksueel geweld en verwaarlozing tegen kinderen en geweld

tussen ouders of opvoeders behoren. Met haar inaugurele rede vroeg ze aandacht voor de oorzaken waarom we kindermishandeling als probleem niet goed kunnen herkennen en soms niet willen erkennen, en hoe dit verbeterd kan worden. Ook ging ze in op de vraag hoe we deze kinderen kunnen beschermen en kunnen voorkomen dat zij later dit patroon van kindermishandeling zullen herhalen.

Steketee schetst in haar rede allereerst een historisch kader van de aanpak van en wetgeving rondom kindermishandeling. Waar hardhandige disciplinerende tot in de jaren zestig een geaccepteerde manier leek om kinderen op het rechte pad te houden, kwam er eind jaren zestig meer aandacht voor de pedagogische vorming van kinderen en daarmee voor de negatieve impact van kindermishandeling. Ook de juridische versterking van kinderrechten heeft de beweging tegen kindermishandeling een belangrijke impuls gegeven. Kindermishandeling werd in eerste instantie als gezinsprobleem aangepakt, met aandacht voor de problemen van ouders waarbij zij met begrip tegemoet getreden werden (Baartman, 2010). Echter, vanwege het hoge aantal meldingen en het risico dat door deze aanpak het geweld en het kind zelf uit het zicht raakten, werden in de jaren negentig Advies- en Meldpunten Kindermishandeling – de voorlopers van de huidige Veilig Thuis-organisaties – opgericht. Hiermee werd gestreefd om kinderen beter te beschermen door te handelen in plaats van eindeloos te behandelen, en door een verbeterde samenwerking met de politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Het besef dat er betere en effectievere hulpverlening moest komen groeide en de regionale aanpak kindermishandeling ('RAAK-aanpak'), waarin meerdere gemeenten gingen samenwerken aan een sluitende aanpak van kindermishandeling, werd ontwikkeld. In 2007 werd gestart met de landelijke invoering van deze aanpak. Ook werd in 2007 in het Nederlandse Burgerlijk Wetboek vastgelegd dat het verboden is om geweld

tegen kinderen te gebruiken, en dat ieder kind recht heeft op bescherming tegen alle vormen van lichamelijke en geestelijke mishandeling, verwaarlozing en (seksueel) misbruik, zowel in het gezin als daarbuiten. De overheid moet maatregelen nemen om dit te voorkomen en moet zorgen voor opvang en behandeling van kinderen die hiervan slachtoffer zijn. De verwachting was dat het uitdragen van de norm dat geweld tegen kinderen niet mag ook zou bijdragen aan vroegtijdige signalering van kindermishandeling. Om professionals te helpen om goed te reageren bij signalen van geweld werd in 2013 de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling ingesteld. Ondanks de voortvarende aanpak van de afgelopen decennia, is het aantal meldingen en hermeldingen van kindermishandeling nog steeds niet afgenomen (Inspectierapport, 2017). Steketee stelt in haar rede daarom de vraag of hardnekkige problematiek, zoals kindermishandeling en -verwaarlozing die al generaties lang binnen gezinnen aanwezig zijn, opgelost kan worden met de huidige werkwijze in de jeugdzorg.

Ondanks de toegenomen aandacht lijkt het taboe over kindermishandeling volgens Steketee nog niet doorbroken. Zij noemt verschillende oorzaken waarom we kindermishandeling als probleem niet goed kunnen herkennen. Ten eerste lijkt er sprake van vermijding en handelingsverlegenheid bij burens, familie of andere volwassenen rondom een gezin waarin sprake is van kindermishandeling. Aarzeling en onzekerheid of je ouders mag aanspreken, en loyaliteit jegens kind, ouders en collega's dragen hieraan bij. Ook voor professionals is het moeilijk in te schatten wanneer zij mogen ingrijpen in de privésfeer van het gezin, al dan niet met gedwongen hulpverlening. Ten tweede zijn de gevolgen van kindermishandeling divers en weinig expliciet, wat het complexer maakt om kindermishandeling te herkennen. Ten derde is de hulp volgens Steketee veelal gericht op de onderliggende problematiek, zoals verslaving, psychische

problemen of relatieproblemen van de ouders, en ligt de prioriteit nog te weinig bij het stoppen van het huidige geweld. Het recent ontwikkelde triage-instrument van Vogtländer en collega's (2014) wordt genoemd als belangrijke stap om eerst te werken aan veiligheid, en dan aan behandeling. Steketee benadrukt het belang om in de hulpverlening en ondersteuning van gezinnen waarin sprake is van kindermishandeling aandacht te hebben voor het geweld en de geweldpatronen die daaraan ten grondslag liggen. Hierbij richt zij zich in het bijzonder op de overdracht van geweld van generatie naar generatie, ofwel intergenerationele overdracht. Naar schatting gebruikt een derde van de kinderen opgegroeid in een gezin waar agressie en geweld plaatsvond als volwassene geweld tegen zijn of haar kinderen. Deze volwassenen kunnen als kind geleerd hebben dat het gebruik van geweld effectief is (sociale leertheorie) of zijn als gevolg van de kindermishandeling onveilig gehecht (hechtingstheorie), hypergevoelig geraakt voor spanning (emotionele veiligheidstheorie), of getraumatiseerd (traumatheorie), waardoor ze sneller en heftiger reageren bij een conflict. Er is echter nog weinig bekend over de wijze waarop de intergenerationele overdracht doorbroken kan worden. Hoewel de impact van verschillende risico-verhogende factoren op intergenerationele overdracht is aangetoond, is er nog weinig zicht op de impact van beschermende factoren en op de manier waarop verschillende factoren elkaar beïnvloeden.

Na het schetsen van het complexe probleem van kindermishandeling benadrukt Steketee in haar oratie de noodzaak van innovatieve praktijken om het geweld te doorbreken. Haar belangrijkste aanbevelingen zijn vertaald in de visie op de risico-gestuurde aanpak van geweld in gezinnen (Vogtländer & van Arum, 2016), waarin 1) de veiligheid voor het hele gezin voorop staat tijdens het hele hulpverleningstraject, 2) het hulpaanbod gelaagd en gefaseerd verloopt en risicofactoren van geweld aan-

gepakt worden, en 3) er middels een herstelplan wordt gewerkt aan verwerking van trauma, het herstellen van de hechtingsrelatie en een veilige leefomgeving. Wetenschappelijk onderzoek is nodig om meer zicht te krijgen op de effectiviteit van interventies om intergenerationele overdracht van geweld te doorbreken.

Steketee hoopt vanuit haar leerstoel bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van kennis over hoe de intergenerationele overdracht van geweld doorbroken kan worden. Haar leerstoel richt zich op de vragen: *Hoe effectief zijn we in het beschermen van kinderen? Welke elementen dragen bij aan het verbeteren van de situatie van het kind en het doorbreken van de intergenerationele overdracht van het geweld?* Deze vragen zullen beantwoord worden door verschillende onderzoeken die vallen binnen het onderzoeksprogramma van het Verwey-Jonker Instituut naar de aanpak kindermishandeling in Nederland. Ten eerste zal, middels longitudinaal onderzoek waarin kinderen die te maken hebben gehad met geweld langdurig gevolgd worden, onderzocht worden wat de gevolgen zijn op langere termijn, wat maakt dat sommige kinderen deze ervaring kunnen verwerken en het geweldspatruon weten te doorbreken, en anderen niet, en welke omgevingsfactoren van invloed zijn op het welzijn en de ontwikkeling van de kinderen. Ten tweede wordt een cohortstudie uitgevoerd waarin gezinnen die gemeld zijn bij Veilig Thuis anderhalf jaar gevolgd worden, teneinde de effectiviteit van de reguliere aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld vast te stellen. Een derde onderzoekslijn gaat over de werkzaamheid van jeugdbeschermingsmaatregelen, en daarmee gedwongen jeugdzorg, in het doorbreken van geweld en het versterken van de opvoedingsvaardigheden van ouders. Ten vierde zal er onderzoek uitgevoerd worden naar de effectiviteit van vernieuwende interventies, zoals het Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling in Kenne-

merland, Veilig Verder in Den Haag, Oranje Huis methodiek in Amsterdam, Alkmaar en Almere, Fier en de Veilige Veste in Friesland en de Focusmethodiek in Groningen. In totaal zullen in de genoemde projecten 500 gezinnen gedurende anderhalf jaar onderzocht worden, waarmee getracht wordt meer inzicht te krijgen in wat werkt, onder welke omstandigheden en voor wie. Door samenwerking met Augeo en de organisatie van jaarlijkse regionale bijeenkomsten met gemeenten en betrokken professionals en uitvoerders zal de verbinding gelegd worden met de praktijk en zullen de uitkomsten van het onderzoek worden omgezet in effectief handelen.

Steketee eindigt met de twee betekenissen van 'De olifant in de (kinder)kamer' in de titel van haar oratie. Enerzijds doelt zij hiermee op het gebrek aan voldoende aandacht voor geweld in gezinnen. Anderzijds doelt zij hiermee op de huidige focus op deelaspecten, omdat het probleem te groot is. Samenwerking en met elkaar in gesprek gaan zijn nodig om het gehele beeld te zien, inclusief patronen die ten grondslag liggen aan het geweld, zodat vervolgens gestart kan worden met het herstel van kinderen en ouders. Door samen te werken met verschillende partijen uit enerzijds de wetenschap en anderzijds het werkveld hoopt Steketee inzicht te krijgen in hoe we kinderen beter kunnen beschermen en de cirkel van geweld kunnen doorbreken.

Concluderend

In beide redes wordt aandacht gevraagd voor een groep gezinnen waarbij de opgroei en/of opvoedproblematiek dermate ernstig zijn dat het welzijn en de ontwikkelkansen van de kinderen worden bedreigd en de bestaande zorg ontoereikend lijkt om dit om te buigen. Het is onze plicht om te onderzoeken hoe deze groep toch geholpen kan worden, zodat de rechten van de kinderen in deze gezinnen adequaat beschermd kunnen worden. Het verbeteren van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering

voor deze doelgroep betekent onder andere zorgen dat deze gezinnen zo tijdig mogelijk herkend en bereikt worden en gemotiveerd worden om zich in te zetten om de problemen in het gezin aan te pakken. Niet zelden gaat het om gezinnen waarbij patronen van generatie op generatie worden overgedragen; een proces dat door verbeterde jeugdzorg doorbroken moet worden.

Beide hoogleraren benadrukken dat innovatieve werkwijzen en voldoende beschikbare deskundigheid nodig zijn om een dergelijke doorbraak te bewerkstelligen, zeker in een weerbarstige praktijk die gekenmerkt wordt door bezuinigingen en transformatie. Alle partijen moeten de handen ineen slaan om de zorg voor deze gezinnen laagdrempelig, efficiënt en effectief te maken, om de kinderen die in deze meest onveilige contexten opgroeien te helpen.

Hanneke Creemers & Inge Wissink

Referenties

Andrews, D.A., & Bonta, J. (2010), 'Rehabilitating criminal justice policy and practice', *Psychology, Public Policy, and Law*, 16, p. 39-55.

Baartman, H. (2010), *40 jaar kindermishandeling; een terugblik. Rede bij gelegenheid van de herdenking van het 40-jarig bestaan van de Vereniging tegen Kindermishandeling*, Leiden, 10 december 2010.

Goense, P.B., Assink, M., Stams, G.J., Boendermaker, L., & Hoeve, M. (2016), 'Making 'what works' work: A meta-analytic study of the effect of treatment integrity on outcomes of evidence-based interventions for juveniles with antisocial behavior', *Aggression and Violent Behavior*, 31, 106-115.

Inspectie Jeugdzorg & Inspectie voor de gezondheidszorg (2017), *De kwaliteit van Veilig Thuis. Stap 2 Landelijk beeld*, Utrecht: Inspectie Jeugdzorg & Inspectie voor de gezondheidszorg.

Vogtländer, L., Arum, S. van, Lünemann, K. D., Eijkern, L. van, & Hummeling, T. (2014), *Triage Veilig Thuis. Bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik*, Den Haag: GGD GHOR Nederland.

Vogtländer, L., & Arum, van S. (2016), *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*, Den Haag: GGD GHOR en VNG.